

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 10. juuni 2022
(OR. en)

10126/22

RECH 371
TELECOM 267
COMPET 491
IND 227
MI 468
EDUC 245

MENETLUSE TULEMUS

Saatja: Nõukogu peasekretariaat

Kuupäev: 10. juuni 2022

Saaja: Delegatsioonid

Eelmise dok nr: 9515/22

Teema: Teadusuuringute hindamine ja avatud teaduse rakendamine
– Nõukogu järeldused (vastu võetud 10. juunil 2022)

Delegatsioonidele edastatakse lisas 10. juunil 2022 toimunud nõukogu 3877. istungil vastu võetud nõukogu järeldused teadusuuringute hindamise ja avatud teaduse rakendamise kohta.

**NÕUKOGU JÄRELDUSED TEADUSUURINGUTE HINDAMISE JA AVATUD TEADUSE
RAKENDAMISE KOHTA**

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

TULETADES MEELDE

- oma 2016. aasta mai järeldusi avatud teaduse süsteemile ülemineku kohta,¹ milles tunnistati, et avatud teadusel on potentsiaal parandada teaduse kvaliteeti ja suurendada selle mõju ja sellest saadavat kasu ning kiirendada teadmiste arengut, muutes need usaldusväärsemaks, efektiivsemaks ja täpsemaks, ühiskonna poolt paremini mõistetavaks ja ühiskondlikele probleemidele paremini vastavaks, ning julgustati teadusliku kvaliteedi hindamist edasi arendama.
- oma 2020. aasta detsembri järeldusi uue Euroopa teadusruumi kohta,² milles toodi välja, et avatud teadusel on ülitähtis roll teadusuuringute ja innovatsiooni mõju, kvaliteedi, tõhususe, läbipaistvuse ja terviklikkuse suurendamisel; innustati komisjoni, liikmesriike ja sidusrühmi toetama ja kasutama oma teadusuuringute, teadlaste ja institutsioonide premeerimis- ja hindamissüsteemides avatud teaduse tavasid; ning märgiti, et raamatuteaduslik mitmekesisus, mitmekeelsus ja kõikide teadussaavutuste tunnustamine on Euroopa teadusruumi avatud teaduse poliitika olulised elemendid;
- oma 28. mai 2021. aasta järeldusi „Euroopa teadusruumi süvendamine: teadlastele atraktiivsete ja kestlike karjäärivõimaluste ja töötingimuste pakkumine ning ajude ringluse reaalsuseks muutmise“,³ milles tõsteti esile probleeme seoses praeguste tunnustamis- ja hindamistavade ja kutsuti liikmesriike, komisjoni, teadusuuringutega tegelevaid organisatsioone ning teadusuuringuid rahastavaid organisatsioone üles tegema tööd selle reformimiseks ning vajadusega areneda kvalitatiivsema hindamise suunas;

¹ 9526/16.
² 13567/20.
³ 9138/21.

- nõukogu 26. novembri 2021. aasta soovitus (EL) 2021/2122 Euroopa teadusuuringute ja innovatsiooni pakti kohta,⁴ milles soovitatakse, et liikmesriigid rakendaksid teadusuuringute hindamise süsteemis tipptaseme poole püüdlemise põhimõtet ja tunnustaksid kvaliteeti vastavalt, ning määratakse kindlaks, et Euroopa teadusruumi meetmete üks prioriteetne valdkond on toetada ja tunnustada tõeliselt avatud teaduskultuuri kogu liidus;
- oma 26. novembri 2021. aasta järeldusi Euroopa teadusruumi tulevase juhtimise kohta,⁵ eelkõige Euroopa teadusruumi poliitilist tegevuskava 2022–2024, milles esitatakse loetelu vabatahtlikest Euroopa teadusruumi meetmetest, mille eesmärk on anda panus teadusuuringute ja innovatsiooni pakti käsitlevas nõukogu soovitusel kindlaks määratud prioriteetsetesse valdkondadesse;
- 1. VÕTAB ARVESSE komisjoni 25. aprilli 2018. aasta soovitusel (EL) 2018/790 (teadusinfo kättesaadavuse ja säilitamise kohta)⁶ tehtud soovitusi, Euroopa Komisjoni nõuanderühma „Avatud teaduse poliitikaplatvorm“ lõpparuannet „Edusammud avatud teaduse valdkonnas: liikumine jagatud teadusalaste teadmiste süsteemi suunas,⁷ Euroopa teadusruumi ja innovatsiooni komitee (ERAC) kolmepoolse rakkerühma (Triangle Task Force) suunisdokumenti „Teadusuuringute hindamine avatud teaduse ja soolise võrdõiguslikkuse kontekstis“,⁸ milles on esitatud mitu soovitus teadusuuringute hindamissüsteemide kohta, ning UNESCO soovitus avatud teaduse kohta, mis võeti vastu 2021. aasta novembris ja milles soovitatakse teadusuuringute hindamissüsteemi reformida,⁹ ning sidusrühmadega konsulteerimise tulemusi, mis on esitatud komisjoni analüüsivas aruandes „Teadusuuringute hindamissüsteemi reformimine“¹⁰;

⁴ ELT L 431, 2.12.2021, lk 1.

⁵ 14308/21.

⁶ ELT L 134, 31.5.2018, lk 12.

⁷ [Progress on open science – Euroopa Liidu Väljaannete Talitus \(europa.eu\)](https://progress-on-open-science.europa.eu/)

⁸ 1201/21.

⁹ [UNESCO soovitus avatud teaduse kohta – UNESCO digitaalne raamatukogu](https://unesco.org/en/communication/2021/11/2021-11-10-unesco-recommends-open-science/)

¹⁰ Towards a reform of the research assessment system: scoping report–
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/36ebb96c-50c5-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en>

2. TUNNISTAB, et avatud teaduse poliitika ja tavade rakendamise ja mõju avaldumise kiirendamiseks kogu Euroopas tuleb võtta meetmeid, et liikuda teadusuuringute hindamise uuendatud lähenemisviisi suunas, mis hõlmab stimuleerivad ja premeerimiskavasid, kehtestada Euroopa lähenemisviis kooskõlas Euroopa teadusuuringute ja innovatsiooni paktiga, tugevdada kõikide teadusuuringute tulemuste akadeemilise avaldamise ja akadeemilise teabevahetuse suutlikkust ning vajaduse korral julgustada mitmekeelsuse kasutamist, et tutvustada laiemalt Euroopa teadusuuringute tulemusi;

I. Teadusuuringute hindamissüsteemide reform Euroopas

3. TUNNISTAB, et teadusuuringute hindamise süsteemid peaksid keskenduma kvaliteedile ja mõjule, ning TULETAB MEELDE, et praegused teadusuuringute hindamise süsteemid keskenduvad tänapäeval liiga suurel määral mõnede erialaajakirjadel ja väljaannetel põhinevate kvantitatiivsete näitajate kasutamisele ning piiratud hulga uurimistulemuste hindamisele; ON SEISUKOHAL, et selline lähenemisviis võib põhjustada negatiivset kallutatust teadusuuringute kvaliteedi, korratavuse ja usaldusväärsuse osas; RÕHUTAB, et teadusuuringute hindamine peaks hõlmama muid teadusuuringute tulemusi ja protsesse ning edendama varajast teadmiste jagamist ja koostööd, et kiirendada avatud teaduse poliitika ja tavade rakendamist;
4. RÕHUTAB, et kuigi paljud teadusuuringuid rahastavad organisatsioonid ja teadusuuringutega tegelevad organisatsioonid ning teadusuuringute hindamisasutused astuvad samme, et parandada teadusuuringute ja teadlaste hindamist, on muutused kogu Euroopas endiselt aeglased, ebaühtlased ja killustatud, ning seetõttu KORDAB TAAS, et on vaja teha ühiseid jõupingutusi teadusuuringute, teadlaste, uurimisrühmade ja institutsioonide teadusuuringute hindamise eri süsteemide ja tavade reformimiseks, et parandada nende kvaliteeti, avatust, tulemuslikkust ja mõju; RÕHUTAB lisaks, et avatud teaduse põhimõtete kohaldamist tuleks teadlaste karjääris asjakohaselt premeerida;

5. RÕHUTAB, et selline ühine lähenemisviis tuleb kavandada kaasaval ja kollektiivsel viisil, kuna tegemist on paljude eri tasandite osalejatega, ning RÕHUTAB, et Euroopa algatus võib hõlbustada teadusuuringute hindamissüsteemide muudatuste koordineerimist, võttes arvesse riiklikke eripärasid ja eri teadusharude eripära;
6. RÕHUTAB, et teadusuuringute hindamissüsteemide ümberkujundamine peaks hõlmama üksikute teadlaste, uurimisrühmade, teadusorganisatsioonide ja kõrgharidusasutuste, teadustaristute, teadusväljundite ja -projektide hindamist ning et oluline on vältida eri hindamistasandite vahelisi vastuolusid;
7. VÕTTES ARVESSE asjaolu, et teadusuuringute hindamise vastastikuse hindamise põhimõttel on oluline roll usaldusväärse ja tipptasemel teaduse jaoks ning et teadlased tegutsevad ise paljudes keskkondades läbivaatajate ja hindajatena; RÕHUTAB, et selle arengu keskmes peaksid olema teadlased ise, kuna on äärmiselt oluline, et nad toetaksid ja rakendaksid teadusuuringute hindamise täiustatud põhimõtteid ning et nad saaksid selle ülesande täitmiseks asjakohast koolitust, et tagada muudatuste laialdane vastuvõtmine teadusringkondades; ON sellega seoses SEISUKOHAL, et teadlastel peaks kõikidel karjäärietappidel olema aktiivne roll teadusuuringute hindamise uuendatud lähenemisviisis ning avatud teaduse põhimõtete ja tavade kohaldamisel;
8. TEEB ETTEPANEKU, et teadusuuringute hindamissüsteemide arendamisel Euroopas tuleks juhendada järgmistest põhimõtetest, austades samal ajal teadusasutuste autonoomiat ja teadusuuringute vabadust, samuti riiklike ja valdkondlike kontekstide mitmekesisust ning võttes arvesse nende kooskõla rahvusvaheliste algatustega:
 - a. üleminek tasakaalustatumale lähenemisele teadusuuringute kvantitatiivse ja kvalitatiivse hindamise vahel, tugevdades teadusuuringute kvalitatiivse hindamise näitajaid, arendades samal ajal välja kvantitatiivsete näitajate vastutustundlikku kasutamist;

- b. tunnustades teadusuuringute ja innovatsiooni kõiki väljundeid ja protsesse (sealhulgas andmekogumid, tarkvara, koodid, meetodikad, protokollid ja patendid), mitte ainult teadusväljaandeid, RÕHUTAB, et andmed peaksid olema leitavad, kättesaadavad, koostalitlusvõimelised ja taaskasutatavad kooskõlas FAIR-põhimõtetega;
 - c. võtta arvesse erinevaid karjäärivõimalusi ning kogu teadus- ja innovatsioonitegevust, sealhulgas mentorlust, juhtivaid rolle, ettevõtlust, andmehaldust, õpetamist, teadmiste väärtustamist, ettevõtete ja akadeemiliste ringkondade koostööd, tõenduspõhise poliitikakujundamise toetamist, suhtlemist ühiskonnaga, sealhulgas kodanikuteadust ja üldsuse kaasamist;
 - d. võtta arvesse erinevate teadusvaldkondade eripära, alates alusuuringutest kuni rakendusuuringuteni, ning teadlaskarjääri etappe ja teadusasutuste ülesandeid;
 - e. tagada, et eetikat ja ausust peetakse esmatähtsaks ning et vastustiimulid neid ei ohusta;
 - f. tagada mitmekesisus ja sooline võrdõiguslikkus ning edendada aktiivselt naiste osalemist teaduses;
9. TERVITAB Euroopa algatust, mis on käivitanud Euroopa tasandil sidusrühmadega dialoogi, et koguda arvamusi teadusuuringute hindamissüsteemide kohta, ning mille eesmärk on hõlbustada selliste sidusrühmade laia koalitsiooni loomist, kes on kokkuleppe raames valmis vabatahtlikult muudatusi välja töötama ja ellu viima, et edendada konkreetseid meetmeid teadusuuringute hindamissüsteemide reformimiseks;
10. VÕTAB TEADMISEKS 2022. aasta veebruaris avatud teaduse Euroopa konverentsil avaldatud Pariisi üleskutse teadusuuringute hindamise kohta,¹¹ kus kutsutakse kõiki sidusrühmi koalitsioonis osalema;

¹¹ [Paris Call – OSEC 2022](#)

11. INNUSTAB liikmesriike edendama teadusuuringute hindamissüsteemi reformi riiklikul ja piirkondlikul tasandil tihedas koostöös teadlastega ja eespool nimetatud põhimõtete alusel, austades samal ajal teadusorganisatsioonide sõltumatust;
12. KUTSUB liikmesriike ÜLES julgustama teadusuuringuid rahastavaid organisatsioone ja hindamisasutusi, ülikoole ja muid asjaomaseid kõrgharidusasutusi, teadusuuringute ja tehnoloogiaga tegelevaid organisatsioone ning hindamisülesandeid täitvaid asutusi ühinema Euroopa algatusega ning edendama asjakohast juhendamist ja toetust riiklikul tasandil;
13. TUNNISTAB vajadust tagada parimate tavade jagamine Euroopa ja riiklikul tasandil, et rakendada teadusuuringute hindamissüsteemide muudatusi, ning KUTSUB komisjoni ÜLES koos liikmesriikidega analüüsima ELi, riiklikul ja riikidevahelisel tasandi õiguslikke ja haldustõkkeid teadusuuringute hindamissüsteemi uuendamise ees, tegema tuvastatud tõkete kõrvaldamise meetmete ettepanekuid ning toetama tavade vahetamist ja vastastikust õppimist Euroopa tasandil;
14. KUTSUB liikmesriike, komisjoni ja sidusrühmi ÜLES edendama teadusuuringute hindamiseks ja teadusuuringute mõju kindlaksmääramiseks vajalike andmete ja kriteeriumide sõltumatust, avatust, korratavust ja läbipaistvust; ON SEISUKOHAL, et teadusuuringute hindamiseks kasutatavad andmed ja bibliograafilised andmebaasid peaksid põhimõtteliselt olema avalikult kättesaadavad ning et vahendid ja tehnilised süsteemid peaksid võimaldama läbipaistvust;
15. ON SEISUKOHAL, et Euroopa ülikoolide algatuse liidud ja muud asjaomased sidusrühmad võiksid olla teadusuuringute hindamissüsteemide ümberkujundamise katseplatvormiks; JULGUSTAB neid käivitama katseprojekte, et kehtestada vabatahtlikkuse alusel hindamismenetlused kooskõlas eespool nimetatud põhimõtetega; Kutsub komisjoni ja liikmesriike üles edendama sel eesmärgil raamtingimusi, millega toetatakse asjaomaseid sidusrühmi, sealhulgas Euroopa ülikoolide algatuse liite;

16. RÕHUTAB, et teadusuuringute hindamissüsteemide ümberkujundamine on teadlaskarjääri atraktiivsuse oluline osa, ning KUTSUB komisjoni ja liikmesriike ÜLES võtma teadusuuringute hindamise põhimõtteid arvesse, kui töötatakse välja teadlaskarjääri Euroopa raamistik ning vaadatakse läbi Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise tegevusjuhend, ning Euroopa teadusruumi talendiplatvormi tulevasel loomisel;

II. Euroopa lähenemisviis ja suutlikkus akadeemiliseks avaldamiseks ja akadeemiliseks teabevahetuseks

17. RÕHUTAB, et Euroopa kodanike ja Euroopa majanduse huvides on tagada läbipaistev ja konkurentsivõimeline turg, mis võimaldab eraettevõtetel, sealhulgas väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel (VKEd), samuti riiklikult rahastatavatel organisatsioonidel, nagu ülikoolid, teadusorganisatsioonid ja teadusseltsid, anda panus ühisesse teadusalaste teadmiste süsteemi ja sellest kasu saada; KUTSUB komisjoni ÜLES töötama selle nimel, et parandada reguleerivat raamistikku, et see võimaldaks takistamatut juurdepääsu riiklikult rahastatavate teadusuuringute tulemustele, väljaannetele ja andmetele ning nende taaskasutamist teadusuuringute eesmärgil ning vähendaks teadustaristute ja teenuste halduskoormust;
18. RÕHUTAB, et COVID-19 kriis on toonud esile avatud teaduse ja teaduspublikatsioonidele kohese avatud juurdepääsu eelised, mis võimaldab kiiremini kontrollida nende kvaliteeti ja laiendada veelgi avatud juurdepääsu võimalusi, mis on olnud keskse tähtsusega kriisile kiire reageerimise väljatöötamisel, võimaldades haiguse vastu võitlemiseks kiiret juurdepääsu uutele teadusuuringute tulemustele; TUNNISTAB, et kriis on näidanud, et FAIR-põhimõtetele tuginev parem juurdepääs teadusandmetele on kasulik;

19. VÕTAB murega TEADMISEKS teadusasutuste ja liikmesriikide eelarvete finantskoormuse, mis tuleneb suurematest kuludest seoses juurdepääsuga teadusväljaannetele ja avatud juurdepääsu hõlmava avaldamisega, ning VÕTAB sellega seoses TEADMISEKS strateegiad, mille eesmärk on piirata kulutusi, näiteks Coalition S või Open APC poolt selles küsimuses võetud meetmed, ning mille eesmärk on tagada kirjastajatega sõlmitavates lepingutes läbipaistvus ning õiglased ja võrdsed tingimused;
20. RÕHUTAB, et liidu ja selle liikmesriikide jaoks on äärmiselt oluline kehtestada ühine lähenemisviis akadeemilise avaldamise ja akadeemilise teabevahetuse ühiste põhimõtete osas, kuna tegemist on teadmiste arendamise ja levitamise, suveräänsuse ja avaliku sektori vahendite nõuetekohase kasutamisega, ning et liit ja liikmesriigid peavad arendama oma akadeemilise avaldamise suutlikkust, koordineerides seda nõuetekohaselt kõigi selle valdkonna olemasolevate ja tulevaste avaliku ja erasektori sidusrühmadega, pöörates samal ajal tähelepanu iga teadusharu, sealhulgas humanitaar- ja sotsiaalteaduste konkreetsetele probleemidele;
21. VÄLJENDAB HEAMEELT selle üle, et on käivitatud komisjoni loodud Euroopa avatud teadusuuringute platvorm „Open Research Europe“, mis on avatud juurdepääsuga publitseerimisplatvorm, ning on sarnased platvormid ja avatud juurdepääsuga ülikoolide kirjastused, mille on loonud nii avaliku kui ka erasektori teadusuuringute rahastajad nii Euroopa Liidus kui ka mujal, samuti spetsiaalsed teadustaristud, nagu OpenAIRE (avatud juurdepääsu taristu Euroopa teadusuuringute jaoks) ja OPERAS (avatud akadeemiline teabevahetus Euroopa teadusruumis sotsiaal- ja humanitaarteaduste valdkonnas); KUTSUB liikmesriike ja teadusuuringuid rahastavaid organisatsioone ÜLES kaaluma liitumist algatusega Open Research Europe, et parandada selle kvaliteeti ja atraktiivsust, või kui see ei ole võimalik, kaaluma vajaduse korral oma avatud juurdepääsuga kirjastamisplatvormide loomist;

22. RÕHUTAB, et soodustada tuleks avatud juurdepääsuga ajakirjade ja platvormide ärimudelite mitmekesisust; ON SEISUKOHAL, et teaduspublikatsioonide autorid või nende institutsioonid peaksid säilitama piisavad intellektuaalomandi õigused, et tagada avatud juurdepääs, mis toob kaasa tulemuste laiemale levitamisele, väärtustamisele ja taaskasutamisele, luues sellega õiglast tasakaalu avaldamise ärimudelite vahel; RÕHUTAB, et abonenttasud ja avatud juurdepääsuga väljaannete eest võetavad tasud, kui neid kohaldatakse, peaksid olema läbipaistvad ja vastavuses kirjastusteenustega; ON SEISUKOHAL, et mis tahes teadusuuringute tulemuste avaldamine peaks põhinema nende kvaliteedi hindamisel ning et teadlaste või organisatsioonide tasandil tuleks tegeleda mis tahes võimaliku kallutusega, mis tuleneb muu hulgas kuludega seotud suutlikkusest, ning KUTSUB komisjoni ÜLES sellega tegelema;
23. PALUB komisjonil koos liikmesriikidega jälgida Euroopa teadusliku publitseerimise arengut ja mitmekesisust ning teadusväljaannete tavasid ja kulusid, sealhulgas arvete esitamise kulude läbipaistvust, teha kokkuvõtte riiklikul tasandil välja töötatud parimatest menetlustest ja neid jagada ning võimaluse korral avalikustada tulemused, ning INNUSTAB sel eesmärgil liikmesriike või asjakohasel juhul teadusorganisatsioone võtma koostöös komisjoniga konkreetseid meetmeid, et võidelda oma suhetes lepingulistega kirjastajatega selliste kokkulepete leviku vastu, mis ei ole piisavalt läbipaistvad;
24. ON SEISUKOHAL, et mõned avatud teaduse tavad, nagu avatud vastastikune hindamine ja eeltrükkide varajane avaldamine, on väga paljulubavad, kuid keerulised, ning neid tuleks ühtses raamistikus veelgi edendada ning need peaksid põhinema rangetel usaldusväärsuse põhimõtetel ja taval, kuna need võimaldavad teadusuuringute tulemuste kiiremat levitamist ja kiiremaid viise nende kvaliteedi kontrollimiseks;
25. MÄRGIB sellega seoses vajadust parandada teadusuuringute tulemuste korratavust, kuna see aitab saavutada paremat kvaliteeti, tõhusamat uurimisprotsessi ja usaldusväärsemaid tulemusi, tõhustab teadustulemuste muutmist innovatsiooniks, suurendab teadusuuringutesse tehtavate investeeringute tasuvust ning edendab üldsuse usaldust teaduse ja tõenditel põhineva poliitikakujundamise vastu;

26. Võtab TEADMISEKS ERACi soovitusel,¹² mis on seotud avatud teaduse ja usaldusväärsusega, sealhulgas eeltrüki tavade küsimusega, ning KUTSUB liikmesriike ÜLES toetama teadusorganisatsioone selles küsimuses ühtsete suuniste väljatöötamisel;

III. Mitmekeelsuse arendamine Euroopa teaduspublikatsioonides

27. RÕHUTAB, et avatud teaduse üks peamisi eesmärke on suurendada teadusuuringute tulemuste levitamist ja mõju; MÄRGIB, et inglise keelest on saanud lingua franca, mida kasutatakse rahvusvahelises piiriüleses teaduskoostöös ja teabevahetuses paljudes teadusringkondades; ON SEISUKOHAL, et mitteakadeemilise publikuni jõudmine võib vajada asjakohast avaldamise viisi, mis on kirjutatud vähem tehnilises keeles, ning TUNNISTAB mitmekeelsuse olulist rolli teadusalases suhtluses ühiskonnaga, eelkõige riiklikul ja piirkondlikul tasandil; TERVITAB sellega seoses mitmekeelsuse edendamise algatusi, nagu Helsingi algatus mitmekeelsuse kohta akadeemilises teabevahetuses¹³;
28. MÄRGIB, et COVID-19 kriisi kontekstis oli äärmiselt oluline, et uued ja usaldusväärsed teadusuuringute tulemused olid kättesaadavad ning et juurdepääs nendele uutele teadmistele erinevates Euroopa keeltes võib aidata kaasa uurimistulemuste levitamisele meedias, avaliku ja erasektori organisatsioonides ning avaliku ja erasektori spetsialistide ning kodanike seas;
29. NÕUSTUB, et teaduspublikatsioonide vabatahtlik levitamine rohkem kui ühes keeles ei tohiks kuuluda üksikute teadlaste vastutusalasse ega olla vastuolus teadlaste tavade ja traditsioonidega ega vajadusega avaldada teavet konkreetsetes keeltes sõltuvalt erialast;

¹² 1207/21.

¹³ *Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication*, 2019 - doi.org/10.6084/M9.FIGSHARE.7887059

30. PEAB TERVITATAVAKS hiljuti tänu tehisintellekti arengule tekkinud paljutöotavaid arenguid automaattõlke valdkonnas ning LEIAB, et teadusväljaannete poolautomaatsel tõlkimisel Euroopas võib olla suur potentsiaal turu loomisel selle uue tehnoloogia jaoks ning et see on ka oluline suveräänsuse küsimus;
 31. KUTSUB komisjoni ja liikmesriike ÜLES katsetama mitmekeelsust vabatahtlikkuse alusel;
 32. KUTSUB komisjoni ÜLES teavitama nõukogu 2023. aasta lõpuks käesolevate järeldest kolme osa suhtes tehtud edusammudest, et hinnata vajaduse korral täiendavate meetmete vajadust.
-